

2011. DECEMBER 28. SZERDA

2PÉTER 2

DR. PERES IMRE

A hamis tanítók tévelygése

²¹De voltak a nép körében hamis próféták is, mint ahogyan közöttetek is lesznek hamis tanítók, akik veszedelmes eretnkségeket fognak közöttek becsempészni. Ezekkel megtagadják az Urat, aki őket megváltotta, így gyors pusztulást hoznak magukra. ²²Sokan fogják követni kicsapongásaikat, akik miatt káromolni fogják az igazság útját, ²³benneteket pedig szép szavakkal fognak kifosztani kapzsiságukban. Ellenük már régóta készen van az ítélet, és nem kerülük el kárhozatukat. ²⁴Mert az Isten nem kímélte meg a bűnbe esett angyalokat sem, hanem az alvilág sötét mélységébe taszította őket, hogy őrizetben maradjanak az ítéletig. ²⁵Nem kímélte meg az őskor világát sem, hanem csak Nóét, az igazság hirdetőjét őrizte meg nyolcadmagával, amikor özönvízzel borította el az istentelenek világát. ²⁶Elhamvasztotta és pusztulásra ítélte Sodoma és Gomora városát, intő példaként azoknak, akik istentelenül élnek. ²⁷Viszont az igaz Lótot megszabadította, aki szenvedett az elvetemültek kicsapongó viselkedésétől. ²⁸Mert ennek az embernek az igaz lelke napról napra győtrődött közöttük gonosz cselekedeteiket látva és hallva. ²⁹Éppen így meg tudja szabadítani az Úr a kegyeseket a kísértésből, a gonoszokat pedig büntetések között tudja megtartani az ítélet napjára. ³⁰Különösen azokat, akik tisztátalan vágyaik után mennek, és az Isten felségét megvetik. Ezek vakmerők, elbizakodottak, akik attól sem rettennek vissza, hogy dicsőséges hatalmakat káromoljanak, ³¹holott még az angyalok sem mondanak ezekre az Úr előtt kárhoztató ítéletet, jóllehet erőben és hatalomban felülműlják őket. ³²Ezek pedig azt káromolják, amit nem ismernek, mint az oktan állatok, amelyek természettől fogva megfogásra és levágásra valók; de hozzájuk hasonlóan is fognak elpusztulni. ³³Ez lesz gonoszságuk bére. Ezek gyönyörűségnek tartják a naponkénti dőzsölést: szennyfoltok és szégyenfoltok ők, akik álnokságaikban tobzódnak, amikor együtt lakmároznak veletek. ³⁴Szemük parázna vággyal van tele, és telhetetlenek a bűnben, elcsábítják az állhatatlan lelkeket, szívük gyakorlott a kapzsiságban, átok gyermekei. ³⁵Ezek elhagyták az egyenes utat, eltévelyedtek, és követték Bálámnak, Beór fiának útját, aki a gonoszság bérét szerette, ³⁶de aki vétkéért feddést kapott: egy néma igavonó állat emberi hangon szólalt meg, és megakadályozta a próféta esztelenségét. ³⁷Ezek víztelen források, forgószéltől sodort ködfoszlányok, akiknek a sötétség homálya van fenntartva. ³⁸Mert üres, fellengzős szólamokat hangoztatva testi vágyaik kiélésére csábítják feslett életükkel azokat, akik nemrégén szakadtak el a tévelygésben élőkől. ³⁹Szabadságot ígérnek nekik, bár maguk a romlottság szolgái, mert mindenki rabja lesz annak, ami legyőzte. ⁴⁰Mert ha az Úrnak és az Üdvözítő Jézus Krisztusnak megismerése által megszabadultak a világ förtelmeitől, de ismét belekeveredve azokba elbuknak; ez az utóbbi állapotuk rosszabb lesz az elsónél. ⁴¹Mert jobb lett volna nekik, ha meg sem ismerik az igazság útját, minthogy azt megismerve elforduljanak a nekik adott szent parancsoktól. ⁴²De betelt rajtuk az igaz példabeszéd: "A kutya visszatér a maga okádására", és: "A megfürdött disznó sárban hempereg!"



Amit a textusról tudni kell:

- exegetikai megjegyzések
- teológiai összefüggések feltárása

Az apostol már egyre inkább arra koncentrált, hogy kifejtse, amiért tulajdonképpen ezt a levelet írja: rámutasson az egyházban elszaporodott tévtanítások (herezis: αἵρεσις) lényegére, azok veszélyére, de a hamis tanítók negatív eszkatológiai sorsára is. Ez a tény majd jó alapot szolgáltat neki ahhoz, hogy kifejthesse a végső apokaliptikus világeseményeket és a parúziát is, amely jelen-

leg késésben van. Most elsősorban a negatív történelmi eseményeket sorolja fel (bűnbe esett angyalok, őskor bűnei, Sodoma és Gomora), amelyek illusztrációul hivatottak szolgálni ahhoz, hogy hogyan romlott el már korábban is a világ, és hogy Isten hogyan büntette meg a gonosztevőket, akik ártottak népének. Itt a gonoszság feltűntetéséhez rögvést csatolja a megfelelő ítéletet is. Véleménye szerint ez most a levélíró és korának egyháza esetében megismétlődik, de sokkal drámaibb módon, mert a gonoszok sorsa eszkatológiailag is megpecsételődik, tehát akik megrontják az egyházat, kárhozatuk visszafordíthatatlan lesz. A Júdás levelével való nagy mértékű anyagazonosság azt mutatja, hogy az itt felvetett problémák nem egyedi esetek voltak, hanem eléggé elterjedt gondok lehettek a szíriai területen élő keresztyén egyházban.

Exegetikai megjegyzések

1. vers

Az apostol a maga idejét és egyháza helyzetét nagyon közelinek találja a régebben élt Isten-nép életéhez, amikor hamis próféták bukkantak fel és ámították a népet. A λῶς megnevezés itt nyilván az ószövetségi Izráelt jelenti, különösebb időmeghatározás nélkül. A hamis próféták (ψευδοπροφῆται) alatt azokra lehet gondolni, akik ugyan Isten hírnökeinek adták ki magukat, de igazán csak saját indíttatású gondolatokat közöltek, vagy bizonyos bérért (a királytól vagy a papoktól fizetve) szóltak Isten és a nép ügyeiről, aktualizált helyzetben.

Az apostol konkretizálja az ószövetségi helyzetet, és úgy látja, hogy hasonló módon (ὡς καὶ ἐν ὑμῖν) köztük is felbukkannak hamis tanítók (ψευδοδιδάσκαλοι). Ahogy a hamis próféták esetében, a hamis tanítókra nézve is az a jellemző, hogy nem részesülnek a nép sorsközösségében (nem vállalják magukra az egyház minden /előnytelen/ helyzetét, baját és nyomorúságát). Kívülről akarják irányítani az egyházat, magukat okosabbnak tartva mindenkinél. Nem Isten küldte őket, hanem ők maguk emelik ki és fontos (irányító) posztra helyezik magukat. Abszolút tekintélyt követelnek, kritikát nem tűrnek, aki szembeszögnél¹, azt Isten-ellenesnek bélyegzik.² Ezzel saját magukat teszik a nagy elődök, hithősök sorába. Destruktív (bontó-bomló, romboló) a tevékenységük, nincs objektív rendszerezett gyülekezetépítési koncepciójuk, nem is érdeklik őket a „nem érdekes” vagy ’fáradtságos’ területek: csak egy koncepciójuk van: hogy ők érvényesüljenek, előtérben állhassanak, és befolyásukból maximális hasznot szerezzenek. Tanításuk önmaguk kitalálta okoskodás, önmagukba csavarodtak be.³ Valójában nagyon közel áll hozzájuk 3 motívum: a *hatalomvágy*: önmaguknak követelik a tekintélyt és a befolyást, nem riadva vissza a szentségtöréstől sem.⁴ Valahol a háttérben zavaros *erkölcstelenség* húzódik (kielégületlen szexuális igény, rejtett kéjvágy). A legvégén pedig kiugrik a durva, kapzsi *anyagi érdek*. Hatásuknak nyilvánosságot keresnek, vagy olykor háttéri acsarkodás vagy alattomos manipulálás által próbálnak sikereket elérni: szó szerint „becsempészik” a gyanútlan emberek tudatába a saját tanításukat, és ezáltal magukat is fontossá teszik előttük. Azoknak „nyalnak”, akik hajlanak hozzájuk (főleg ha a befolyásos embereket meg tudják környékezni), de irgalmatlan kritikát gyakorolnak azok ellen (pl. a vezetők ellen, az igazi hívő emberek ellen), akik átlátnak rajtuk, vagy akik szembe fordulnak velük, hogy megvédjék a nyáját – vagyis ezzel rontják az ő esélyeiket. Dühödten támadnak rájuk, és próbálják a tekintélyüket lerombolni. Hatásukkal nem építenek, hanem *bénítanak* (főleg a gyenge jellemű, sérült egyéneket), rombolnak, szakadásokat okoznak, s közben maguknak dolgoznak, és ki akarják venni maguknak a szétzilált közösségből, amit csak lehet – saját hasznukra. Ezért tanításuk és működésük *herezis*: téves irány, téves gondolkodás, téves kör.

A pusztulás, ami a hamis tanítókra (akár csak a hamis prófétákra) vár, az eszkatológiai értelemben a kárhozatot, vagy az örök gyötrelmes elvettetést jelenti. Pedig ők azért ügyködtek a gyülekezetekben, hogy mindenkinél jobb helyzetük legyen, és hogy élvezzenek, most pedig éppen a fordítottja történik velük: elveszítenek mindent, saját életüket is örökre. Menyire elszámítják magukat azok az emberek, akik csak maguknak akarnak élni. A tisztességtelen eszközök, amiket használnak, a végén őket magukat semmisítik meg.

2. vers

Az apostol fájdalmas megállapítást tesz: sokan fogják követni kicsapongásaikat. A sokan (πολλοί) sajnos az apostol keresztyénei, vagyis a gyülekezetből valók lesznek. A vigyázatlanság vagy a tetszetős keresztyénség buktatókkal jár. A szép beszédre és mutatós-prosperáló vagy „szereplő” keresztyénségre való hajlamosság

¹ Pl. akár azért mert gyanús a szavuk, ill. életük, vagy mert mint egyházvezetők nem adhatnak helyet az ilyen önjelölteknek.

² Hivatkozva Istenre, Lelkére, nagy „elődökre”, akiknek emléke tiszteletet követel, - ezt akarják kihasználni saját előnyükre.

³ Vö. Tit 3,11: az ilyen ember kivetkőzött önmagából, bűnben él és magában hordja az ítéletét.

⁴ Szervezési/szervezeti rendszerben, csoportban, egyházban, vallási-lelki kérdésekben döntő szót követeltek, s ha kellett, akár privát inspirációra is hivatkoztak.

csapdába juttatja az „élvezőit”. Az apostol szerint az ilyen életforma nem más, mint egyszerű „kicsapongás” (ἀσελγεία), ami többnyire erkölcselenségbe torkollik. Akik őket ezen az úton követik, azok óhatatlanul ide jutnak. Életvitelük „követésnek” minősül (ἐξακολουθέω). Mert életünk akaratlanul is „követ”, „másol”, „utánoz” másokat. Aki nem Krisztust követi, azt „más valaki” vezet. Szörnyű, amikor az emberek ámitók és manipulátorok manipulálják, és ők ezt nem is veszik észre, hanem tetszik nekik velük együtt szerepelni-tündökölni. Az ilyen életvitel azonban nem ártatlan. Észrevétlenül is „káromlás” vezet. A βλασφημείω itt nemcsak nagyokat mondó száját (azaz: káromkodó embert) jelent, hanem ki-mondottan istenkáromlást. Ez olyan magatartás, amikor valaki káromolva kárhoztatja Isten útjait: vezetését, cselekedeteit. Kérdés, hogy mennyire tudják az emberek előre, hogy oda fog kanyarodni az életük. De aki hamis tanítókkal áll közösségbe, másra nem számíthat, mint arra, hogy átverik, és a végén vagy arra kényszerül, hogy ő is ezt tegye velük együtt, vagy ámitásuktól annyira eltompul, hogy már nem is veszi észre, hogy merre halad az élete. A gonoszokkal és hamissákkal való közösség/barátság olyan csapda, amiben az ember úgy becsavarodik önmagába, hogy ez nemcsak elvakítja, hanem el is pusztítja.

3. vers

A hamis tanítók további leleplező jellemzője a „kapzsiság” (πλεονεξία), amiben nyereségvágyuk realizálódik. Rút eljárásukat azzal próbálják fedezni, hogy szép szavakat használnak, amivel ámitani lehet a tapasztalatlan, naív vagy hiszékeny keresztyéneket. A szép szavakkal (πλαστός λόγος) azt jelenti: mesterkél, költött, szinte már-már nem természetes kedvességgel, körülrajongással, ámitással. De a cél nem olyan nemes, mint annak látszó szavak: hanem a kifosztás (ἐμπορεύομαι). Más szóval a szó jelentése szerint: hidegvérű kereskedés, nyereszkesedés, becsapás. Miért nem látják ezt a keresztyének előre? Miért nem elég elővigyázatosak? Hogyan hogy ilyen buta egyszerűséggel, amilyen a kegyeskedő-kedveskedő beszéd, megteveszthetők? Mert az egyházban kevés a józanság és elővigyázatosság, ill. a tiszta igeismeret és a csakis-Krisztushoz való ragaszkodás. Másrészt pedig mindenkinek jólesik a kedveskedés, kellemes beszéd, bókolás, udvarlás. Csak sajnos baj, amikor ez nem természetesen, nem őszintén, hanem rút hátsó szándékkal történik. A kifosztás azt jelenti: meglopnak titeket. Ellopják a józan hiteteket, lelki „ártatlanságokat”, egyszerűségeket, és hirtelen szembetaláljátok magatokat az ítélettel, a gyülekezet megvetésével és haragjával, az ÚR általi elvettetéssel. Mert egyszer minden dolog napfényre kerül. A hamis tanítók hamisságai, és a megtévesztettek hiúsága vagy sántikálása is. A végsors: az ítélet, nem késik (οὐκ ἀργέω), hanem az már régóta (ἔκπαλαι) készen van az ilyen gonoszoknak és áltestvéreknél. Ezt nem kerülik el (νυστάζω), még ha akármilyen szép szavakkal tudnak is hatni a gyanútlan keresztyénekre, az Urat nem lehet megtéveszteni: beelát ő a vesékbe, és gonosz terveikbe-szándékaikba is. A νυστάζω ige azt jelenti: bóbiskol, szunnyad, alszik. Mintha abban reménykednének a hamis tanítók, hogy elsusmogják a következményeket. Ahogy kiderül, ez hiú ábránd lesz az utolsó napon.

4-8. vers

A továbbiakban az apostol illusztrációul és teológiai argumentumként felsorolja azokat a kritikus eseteket, amikor Isten ténylegesen (apokaliptikus!) ítéletet hozott a világra az istentelenség és bűn miatt. Itt három esetet sorol fel, amikor negatív, majd pozitív jelenségeket magyaráz: 1. *A bűnbe esett angyalok* (ἄγγελοι):⁵ valószínűleg az 1Móz 6,1-4(-8)-ra való reakció. Az angyalok bűne: vágyakoztak az emberi nem (leányok, nők, asszonyok) után.⁶ 2. *Az őskor világa* (ἀρχαῖος κόσμος), amelyben Isten ítéleteképpen özönvizet hozott a világra, amelyből csak Nőé és családja menekült meg. 3. *Sodoma és Gomora*, amelyből megint csak egy család (Lót) menekült meg. Itt is a legnagyobb bűn az istentelenség és az erkölcstelen fajtalanokodás volt.

Érdekesnek tűnik, hogy ami közös a felsorolt esetek bűneire nézve, az az, hogy mind a három esetben leginkább *erkölcsi vétkekről* lehet szó, és pedig elég „speciális” bűnökről: szexuális kicsapongásról. A hamis tanítók és követők gondolkodása és viselkedése nagyon közel áll a testhez, a testi dolgokhoz. Test szerint gondolkodnak, test szerint élnek, és a test számukra végül is isten. Ez az egyik legfőbb indítéka cselekedeteiknek. De aki a testnek vet, test szerint arat – pusztulást és kárhozatot (Gal 6,8). Eszerint alakult az angyalok sorsa is: az alvilág sötét mélységeibe kerültek, és ott vannak fogva tartva. Az elvettetés helye: a Tartarosz).⁷ A Tartarosz eredetileg görög mitológiai szenvedéshely, a hádész alatti kamrák, amelyek a leg-

⁵ Tovább azonban nincs róluk szó, csak az apokrifus irodalomban (aetHen 10,11-13): Mihály arkangyal kapott az Úrtól parancsot, hogy fogdossa össze és zárassa be ezeket a lényeket, akik tisztátalanán tették magukat a földi asszonyokkal, nemzetségüket pusztítsák el. 70 generáción/ nemzetségen át tartsa őket a föld hegye alatt, egészen az ítélet napjáig, azután minden nap felhossa őket és átvezeti a tűzön és visszataszítja őket, hogy bezárva legyenek örökre.

⁶ Lehet, hogy a Jel 14,1-3-ban ezekre történik utalás: nem tartozhatnak a Barány népéhez.

⁷ τάρταρος: mélységbe taszítani, Tartaroszba süllyeszteni, átvitt értelemben, értelemszerűen: elvettetni, elkárhoztatni.

nagyobb bűnösöknek vannak fenntartva.⁸ Homérosz és a görög mitológia szerint a Tartaroszba azok kerülnek, akik pajkosan viselkedtek az istenekkel szemben,⁹ és valami olyan csínytet követtek el, amivel az istenek tiszteletét vagy tekintélyét csúfolták meg. Néhány ilyen alak esetét ismerjük.¹⁰

Az apostol erős 'ítéletes' szavakkal és képekkel dolgozik. 2x mondja (a 4. és az 5. versben): *Isten nem kímélte őket*: οὐκ ἐφείσατο. A görög φείδομαι aorisztoszi alakja arra utal, hogy Isten nem habozott, hanem radikálisan csapott le rájuk. Ezzel a gonosztevők sorsa definitív módon megpecsételődött. Mintha azt sugallná a szöveg, hogy az ilyen istentelenségbe keveredett gonosztevők (hamis tanítók) nem kapnak lehetőséget a megbánásra. A gonosz angyalokat és Nőé kortársait nem volt miért megkímélni. Ítéletük az özönvíz (κατακλυσμός) lett. A hagyomány szerint senki a gonosz istentelenek közül (κόσμος ἀσεβῶν: az istentelenek világa) ezt nem élte túl, csak Nőé és családja (8 ember). Az ítélet további kifejezése a sodomaiak-gomoraiak esetére vonatkozik, akik városát Isten a 6. vers szerint „elhamvasztotta és pusztulásra ítélte”. Az elhamvasztás¹¹ már az ítélet gyakorlati módját jelenti. A tényleges teológiai fogalom a 'pusztulásra ítélni': κατακρίνω (büntetésre, ítéletre méltónak minősíteni). Az ítélet, amely apokaliptikus méreteket öltött, ténylegesen be is következett. Az 1Móz 19 szerint Isten égő, kénköves esőt bocsátott erre a két városra. Lakóik, akik istentelenségükben határtalan (erkölcstelen, fajtalanok) cselekedetekre vetemedtek, valószínűleg ennek a természeti katasztrófának az áldozataivá váltak.¹² A két város a 2Pt szerint elégett, felperzselődött, ill. tűz által hamuvá vált, mert Isten tüze emésztette fel. Isten ilyen „természeti csapásba” adagolt ítéletet hozott rájuk. A tűznek ténylegesen nagynak kellett lennie, ha meg tudott semmisíteni két várost, teljes egészében.¹³ A *tűz-motívum* talán azért is vonzó a levélszerző számára, mert további gondolathoz nyújt kiindulópontot: Az istentelenek büntetése is örök tűz lesz, ahogy ennek az apokaliptikus anyagnak az eredetére Júdás levele is utal.¹⁴ A 2Pt-level szerzője a Sodomá és Gomora apokaliptikus jellegű pusztulásával nem azt akarja mondani, hogy további ilyen kozmikus katasztrófa előtt állnának korukban, hanem hogy az istentelenek az ő idejében is Isten következetes ítéletére számítsanak. Ugyanis most az apostol azt mondja, hogy mindez példának (ὑπόδειγμα) történt meg, és ő is intő példának hozza fel ezt az eljövendőre nézve (μελλόντων - μέλλω: készül, szándékozik, kell). A példákkal akarja megmutatni, hogy Isten hogyan cselekszik az istentelenekkel szemben.

Felmerül itt egy teológiai kérdés, hogy vajon Isten miért ítél? Miért olyan szigorú, hogy szó szerint kiírja vagy kipszűti a bűnösöket, olyanokat is, akik eredetileg esetleg nem vették át tőle a viselkedés szabályait, hanem a saját szabályaik szerint éltek (Sodomá-Gomora, az egyiptomi csapások)? Bizonyára azért, mert a saját szabályaik ellen is vétettek, meg Isten a maga szentségét, tisztaságát vagy dicsőségét ilyen módon is kinyilvánítja. Ez is része az ő örök létének és üdv történetének: a pozitív és negatív vonalban egyformán érvényesül az üdvösség útja a népek között. Ez a fény és árnyék titka. Minél sötétebb az egyik, annál ragyogóbb a másik.

Külön epizód íródik le Lótról. A levélíró őt pozitív példának állítja, mint akit Isten kiszabadított Sodomából és Gomorából. Az eredeti zsidó hagyomány és rabbinisztikus teológia Lótot eléggé kétes alaknak tartja. Árnyékot vet rá az Ábrahámval szembeni kapzsisága és az udvartartása, beleértve gonosz pástorait. Ábrahám azonban pozitívan állt hozzá, és imádkozott, majd harcolt is érte. Valószínűleg ez adta meg neki az erkölcsi értéket, mert már a hellenisztikus zsidóság teológiájában jobb fénybe kerül.¹⁵ Az újszövetségi szerzők – lehet hogy ennek köszönhetően is - már pozitívumot látnak benne, és a 2Pt írója is „igaznak” (δικαίος) minősíti őt, mint akinek a lelke is igaz (ψυχή δίκαιά). Valószínűleg ez nemcsak erkölcsi minősítés, hanem abban az értelemben is veendő, hogy Lót lelki igaz-voltát az istenfélelem és az

⁸ FRENÝÓ Zoltán, A Hádésztól az Orcusig. Az antik mitológia alvilág-képzetei, in: ERDÉLYI Margit - PERES Imre (ed), *Gaudium et corona*, Tanulmánykötet Takács Zoltán tiszteletére, Komárno, SJE, 2007, 70-76.

⁹ Vö. Júd 8: „De mindezek ellenére ezek az álmódzók is ugyanúgy beszennyezik a testüket, megvetik Isten felségét, és káromolják a mennyi hatalmasságokat.”

¹⁰ Vö. Tantalosz, Sziszüphosz, Titüosz, Phlegüasz, Ixión, Szalmóneusz, Danaidák stb.

¹¹ τεφρώω: elégetni, 'megperzselni', elhamvasztani = porrá és hamuvá tenni.

¹² Több természeti (apokaliptikus) katasztrófa ismeretes a Bibliában, amely Isten ítéleteként definiálódik: az egyiptomi csapások, Kóré lázadása, Ézsaiási-Jeremiási katasztrófa-próféciák a pogány városok-népek ellen, Jézus jövendölései a katasztrófákról /földrengések lesznek mindenfelé: Mk 13,8; Ézs 19,2; 2Krn 15,6; a nap elsötétedik, a hold nem fénylik, a csillagok lehullanak az égről, és az égi erők megrendülnek: Mk 13,24-25; Ézs 13,10; 34,4-5; Ez 32,7; Jóél 2,10; ApCsel 2,20; Jel 6,12/, Péter jövendölése (2Pt 3,7.10-13) és a Jelenések könyve.

¹³ Ma a Holt-tenger fenekén található annak néhány maradványa, tehát a pusztulás ténylegesen megsemmisítő volt.

¹⁴ Vö. Júd 7: „Ugyanúgy Sodomá és Gomora, meg a körülöttük levő városok, amelyek ezekhez hasonló módon paráználkodtak, és idegen test utáni kívánság bajtotta őket, példaként szolgálnak, amikor az örök tűz büntetését szenvedik.”

¹⁵ Vö. Philo, *VitMos* II,58; Bölcs. 10,6; 19,17.

Istenhez való ragaszkodás adta. Az apostoli atyák ezért már egészen pozitívan veszik őt (1Kelem 11,1), sőt egyes zsidó források eljövendő messiást is vélnek benne felfedezni.¹⁶ A 2Pt hagyományában egészen pozitív példa gyanánt szerepel, mert egyes források szerint Lót lelke gyötrődött környezetébe istentelenségei és erkölcstelen kicsapongásai miatt (ή ἀναστροφή: életvitel, életmód, magatartás, ἀσέλγεια - kicsapongás, romlottság, erkölcsi féktelenség, duhajkodás), amelyeket a levélíró εργοι ἀνόμοι–nak minősít. Lót lelki szenvedését a görög ἐβασάνιζεν (βασανίζω) - igével adja vissza a szerző: gyötrődni, szenvedni, kínokat állni.¹⁷ Lót azért gyötrődött, mert naponta látta kortársai istentelenségeit. Látását (το βλέμμα) és hallását (ή ἀκοή) nem kerülhette el, amit azok műveltek. Du hajkodásuk tehát ténylegesen eléggé zajos és mutatványos lehetett. De ha egyszer Lót vállalta, hogy köztük fog lakni (ἐγκατοικέω), nem számíthatott másra. Mert aki az istentelenek közé vetődik, nem számíthat arra, hogy ott a csendes-megható imádságok áldásait élvezheti. Lótot utolérte kapzsisága: az 1Móz 13,10-11 szerint azért választotta elsőként (Ábrahámmal szemben) ezt a vidéket, mert ígéretesnek találta a Jordán mellékét.¹⁸ Remélte, hogy még jobban meggazdagodhat, és kapzsiságában mohón lecsapott rá, de nem vette figyelembe, hogy istenteleneké ez a hely. Aki darázs-fészekbe megy lakni, számolnia kell azzal, hogy sok fullánkot kap testébe. Lót önként vállalta ezt az eredetileg előnyösnek tűnő helyzetet. Mennyire nem tudják sokszor Isten emberei, hogy ha lelkük mélyén lappang valamilyen nem tiszta érzés (kapzsiság, becsvágy, anyagiasság, testiség, önszeretet, hiúság, irigység vagy bosszúvágy-káröröm), nagyon hamar annak foglyaivá válhatnak, és egy döntő pillanatban lángra lobbantja egész életüket. Emiatt szenvedhetnek majd egész életükben. Lelkük gyötrődni fog amiatt, amit látni és hallani fognak, sőt olykor saját testükön is érezni, mint égető tüzet, lázat vagy akár verést is. A Lóra alkalmazott ige (καταπονέω: gyötörni, kínozni, bántani, fájdalmat okozni/szenvedni) ugyanis azt is engedti feltételezni: bántották. Nem tudjuk, hogy hogyan. De az 1Móz 19 azt sejteti, hogy a sodomai férfiak képesek voltak mindenre: szemrebbenés nélkül meggyalázták volna Lót két lányát is (1Móz 19,8). Lehet, hogy ilyen-olyan módon neki is kijuthatott az ilyen erkölcstelen „csínytevésekből”. Miért is ment oda? Mi vonzotta? A felcsillanó gazdagság. Aki a kígyót nem öli meg a tojásban, azt csúnyán megmarhatja. Lót korábbi kapzsisága vagy mohósága miatt eleget szenvedhetett. Ha mégis kikerülhetett ebből a fertőből és a két városra lesújtott apokaliptikus pusztulásból, ezt csak Isten kegyelmének köszönhetette. Először Ábrahám, majd az Isten három angyala szabadította ki, nem kis unszolásra. A feleségét és a vagyonát azonban nem lehetett megmenteni. Tulajdonképpen, amiért Lót Sodoma-Gomora vidékére ment lakni (az ígérkező vagyonért), az mind odaveszett. És még az a sok lelki gyötrelem... Ha most mégis elismerően vagy példamutatóan szól róla a levélíró, az részéről nem glorifikálás. Csak pozitív példának említi őt – arra az esetre, hogy Isten meg tudja szabadítani¹⁹ a kegyeseket a szenvedésből és kísértésből. Ez vonatkozik arra is, hogy Isten meg tudja szabadítani az övéit abból az ítéletből is, amelyet a gonosz világ felett kénytelen tartani.²⁰ Az apostoli egyháznak azonban arra kell törekednie, hogy nemcsak hogy megússza az Isten ítéletét, hanem maga is Isten értékeinek és dicsőségének hordozójává váljék, mint amelyik az üdvtörténet közvetítőjének része.

A pozitív példák úgy válnak pozitívvá, hogy a maguk környezetében szembe tudnak úszni az árral. Ahogy kimutattuk: Nőé és Lót kerül említésre, mint követendő példa. Ők nem olvadtak bele környezetükbe, nem úsztak az árral, hanem kitartottak hitük és erkölcsük mellett. A példa tehát nemcsak az, hogy Isten megbüntette a környezetüket istentelensége miatt, hanem az is, hogy az istenfélő igaz életű embereknek van perspektívájuk, és kegyelemre számíthatnak az eszkatologikus vagy apokaliptikus időben is (vö. a 9. verset). Sőt: úgy kell élniük, hogy maguk is példává váljanak környezetüknek, hogy megtérjen és Isten jövőjére készüljön. Lót példája talán arra is ösztönözhetette a 2Pt olvasóit – és ez már tényleg pozitív példa -, hogy bár Lót istentelen és erkölcstelen környezetben élt, mégsem vette át a környezet életmódját vagy erkölcsi normáit: megőrizte magát tisztán, szennyezetlenül. „Együtt élt a város lakosaival, megmaradt a pogány környezetben, de nem vett részt a tisztátalanságban. Minél többet látott belőle, annál inkább vágyott tiszta és szent élet után”.²¹ És talán ez imponált leginkább az őskeresztyén egyháznak, amiért példának tüntette ki Lótot, mintegy előképnek, hogyan élhetnek a keresztyének a bűnös világban, hogy közben ne szennye-

¹⁶ Henning PAULSEN, *Der Zweite Petrusbrief und der Judasbrief*, KEK XII/2, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1992, 134.

¹⁷ Vö. a gazdag ember kínjait a hódészben: Lk 16,23.

¹⁸ Az 1Móz 13,10-11 szerint „a Jordán egész környéke bővizű föld volt ... olyan volt az, mint az ÚR kertje... Lót tehát a Jordán egész környékét választotta magának”.

¹⁹ A görög ἐπιρύσσω (aor., ῥύομαι) értelme: 1. megőrizni, megóvni, megvédeni (a baj-kísértés-veszély előtt), 2. kiszabadítani, kimenteni, kimenekíteni (a veszélyből-bajból-bűnből-halálból).

²⁰ Talán úgy tudja őket megőrizni, ahogy megőrizte a zsidókat Egyiptomban a halált hozó angyal előtt.

²¹ IMRE Ernő, Péter második levelének magyarázata, in: *Jubileumi kommentár*, III, Budapest, Kálvin Kiadó, 1998, 411-412.

zódjenek be általa, és ne pusztuljanak el vele. Az ilyen környezetben azonban a szenvedést nem lehet megspórolni.

9-11. vers

A fentebb elmondottak alapján most érthetjük meg, hogy miért példa az a néhány illusztráció, amit az apostol említett. Mert: *így meg tudja szabadítani az Úr a kegyeseket a kísértésből, a gonoszokat pedig büntetések között tudja megtartani az ítélet napjára.* Az apostol két kategóriába sorolja az embereket az eszkatologikus történetek távlatából: Elsősorban az ún. kegyesekre gondol (εὐσεβείς). Itt már bizonyára konkretizálja a helyzetet, és azokra gondol, akik gyülekezetében engedelmes Isten-hűségben élnek, kitartanak Krisztus mellett, és nem hagyják magukat eltántorítani a hamis tanítóktól az erkölcstelenség és vallási elrugaszkodás (vagy spekulációk) útjára. Tudja, hogy az ilyen tudatos, önfegyelmező, de közben kiszolgáltatott életmód nem könnyű. Azoknak a testvéreknek azonban azt ígéri, hogy Isten meg tudja őket szabadítani. A κύριος titulus alatt lehet érteni Istent, és Jézust is. Valószínűleg itt inkább Krisztusra kell gondolnunk, mint aki a szenvedő egyház Ura. Az ő szabadítása (ῥύεσθαι) kézenfekvő az egyháznak, mivel ő maga is a Szabadító (ὁ ῥυόμενος: Róma 11,26). A kísértések (πειρασμός) lehetnek konkrétak, amelyek a 2Pt keresztyéneit veszélyeztetik.²² De lehetnek olyanok is, amelyek általában a keresztyén életvitelt és a Krisztushoz való hűséget bontják, zavarják.

A tárgyalt csoportnak másik kategóriája: a gonoszok (ἀδικοί). Itt is leginkább a 2Pt keresztyéneit zavaró istentelenekről lehet szó, akikről már eddig is elég sokat tárgyalt a szerző. Jellemzése a következő: akik tisztátalan vágyaik után mennek, és az Isten felségét megvetik. Ezek vakmerők, elbizakodottak, akik attól sem rettennek vissza, hogy dicsőséges hatalmakat káromoljanak, ¹¹holott még az angyalok sem mondanak ezekre az Úr előtt kárhoztató ítéletet, jóllehet erőben és hatalomban felülmúlják őket.

A felsoroltakból látszik az istentelen jelleme, amit az apostol konkrétan is megnevez, és a gyülekezet előtt is nyilvánvalóvá tesz: tisztátalan vágyaik után mennek; az Isten felségét megvetik; vakmerők, elbizakodottak; attól sem rettennek vissza, hogy dicsőséges hatalmakat káromoljanak. A szerző nem tárgyalja tovább azt, hogy vannak jó és rossz angyalok. Inkább általában az angyali felsőbbrendű állapotról szól.²³ Ennek „előnyei”: az angyalok különös erő és hatalom birtokosai, felülmúlják az embereket. „Korlátaik”: az Úr előtt nem beszélhetnek illetlenül, és nincs joguk kárhoztatni (ítélkezni).

Az apostol azt az igazságot helyezi kilátásban, hogy Isten ezeket az istenteleneket és elrugaszkodott erkölcsteleneket „büntetések között tudja megtartani az ítélet napjára”. Egyértelmű, hogy ide a kárhoztatra ítétek közé a 2Pt hamis tanítói tartoznak. Már a földi életük során büntetések (κολαζομένους - κολάζω: büntetni, sújtani ítélettel) sorozatában fogja őket részesíteni. Isten fog vigyázni rájuk. A görög τηρεῖν jelentésként egyformán vigyázni valakire, mint őrizni valakit. Milyen meglepő, hogy miközben Isten az övéire azért vigyáz, hogy megőrizze őket a bajtól, addig az istentelenekre azért vigyáz, hogy szüntelen ítélet és baj zúduljon rájuk, amit konok és pöffeszkedő bűnösségben szereztek maguknak. Isten hatalma őriz: valakit az üdvösségre, valakit pedig kárhoztatra, hogy megfelelő ítélet elől meg ne lógjon. Eszerint Isten előtt nincsen elévülés, vagy olyan ügy, amit el lehetne bliccelni – az idő hosszúsága miatt, vagy hamis viselkedéssel, vagy szép szavakkal, vagy képmutató kegyeskedéssel. Ha az emberek el is felejtjenék, Isten megőrzi a vétkeket az ítélet napjára, hogy megkapják az igazságos ítéletet.

12. vers

Az apostol folytatja a hamis tanítók jellemzésének tárgyalását. Jellegetes vonásuk, amire most utal, a káromlás. A szerző görög particípiummal adja vissza a viselkedésüket: βλασφημοῦντες. Említettük már, hogy a βλασφημέω ige jelentése: káromolni, ill. kárhoztatni. Itt bizonyára nemcsak arról van szó, hogy a hamis tanítók csúnyán beszélnek, és bántó-gyalázkodó beszédeket tartanak a 10. versben szerepelt angyalok iránt. Sokkal inkább arról, hogy káromolják őket, és kárhoztatást kívánnak nekik. Ezt a viselkedést tehették a nyilvánosság előtt, pl. a gyülekezeti összejöveteleken, amikor szót kaptak, *beszédükben* és felszólalásukban bántalmazó, ócsárló megjegyzéseket tettek. Tehették ezt *tanításukban* (írásban?), amelyet terjesztettek környékükön, vagyis a gyülekezet talaján. Vagy tehették ezt *átokmondás* gyanánt, amikor szinte ráolvasás formájában kárhoztatba „rendelték” az angyalokat, mint akik fölöttük állnak, és mintha megvolna hozzá a kompetenciájuk. Ebből arra lehet következtetni, hogy gnosztikusok lehettek, akik megvetették a

²² Ilyenek lehetnek pl. erkölcstelenség, duhajkodás, vérfertőzés, homoszexualitás, vallási hazugság, teológiai felsőbbrendűség, eszkatológiai okoskodás, kapzsiság, anyagi potyalesés, részegeskedés, a szent dolgok megbecstelentése, uralomvágy, hatalmaskodás, az üdvtörténet semmibevétele, Krisztus „felülbírása” stb.

²³ Vö. Wilhelm BOUSSET, *Die Religion des Judentums im späthellenistischen Zeitalter*, HNT 21, Tübingen, Mohr Siebeck, 1923, 320-331.

testet, ill. pszichikus lényeket, és hangsúlyozták a pneumatikus létformát. Ezek szerint az angyalokat is az alacsonyabb fokú lények kategóriájába sorolták, önmagukat viszont a magasabb fokúak közé.

Az apostol azt mondja, hogy ők jóformán, ill. igazán nem is ismerik az angyalokat. A görög ἀγνοέω egyértelmű: nem ismerik, nincs róla helyes tudomásuk, tudatlanságban maradnak. Hiába úgy tüntetik fel magukat, hogy ők a felső (isteni) világ emberei, valójában semmit sem ismernek abból igazán. A hamis tanítók tehát tudást és felsőbb lelki értelmet színlelnek, csak mivel ez nem így van, ezért viselkedésük nem más, minthogy képmutatóskodnak, és hazudnak. Olyanokat beszélnek és cselekszenek, amivel el akarják kápráztatni a gyülekezet tagjait, de valójában hamisság az egész. Fejük és felfogásuk csak annyi, mint az oktalan állatoké: ὡς ἄλογα ζῶα. Ezzel az apostol nem az állatokat akarja bántani, mintha ők tehetnének arról, hogy oktalan élőlények, hanem az egészet a hamis tanítók miatt mondja. Az állatoknak természetből fogva az a rendeltetése, hogy megfogják és levágják őket. A „megfogás” (ἄλωσις) és „levágás” (φθορά) emberi cselekedet, amelyben az állatok sorsa teljesedik ki: azért vannak, hogy ilyen sorsra jussanak. Az ilyen állat alacsonyabb rendű, nem gondolkodik, nincs ismerete, lelki világa, ezért levágás és pusztulás a sorsa.²⁴ Mintha ezzel némi iróniát is ki akarna fejezni, hogy a gnosztikusok, akik feljebbvalónak érzik magukat, valójában csak az értelemszegény állatok szintjén mozognak, és rájuk is ugyanez az ítélet vár: hozzájuk hasonlóan is fognak elpusztulni (ἐν τῇ φθορᾷ αὐτῶν καὶ φθαρήσονται). Az elpusztulást az apostol itt duplázza, amikor ezt egyrészt a φθορά-val fejezi ki, ugyanakkor a φθείρω igével (megromlani, megrothadni), amit passzív futurumban használ: megrontatnak, megsemmisítenek. Tényleges végük módjáról egyelőre többet nem mond. Csupán arra tér ki a szerző, hogy hangsúlyozza: ez lesz gonoszságuk bére. A bér (μισθός) itt tulajdonképpen pejoratív értelemben veendő, vagyis mint „jutalom”, amelyet fizetségként kapnak hamis gonoszságaikért, amit lelkükben hordoznak, valamint a jogtalanságokért és igazságtalanságaikért (ἀδικία), amiket a gyülekezettel szemben elkövettek, mások lelkét rontva, rombolva és károsítva (ἀδικέω).²⁵

13. vers

Az apostol joggal rosszalja, hogy a hamis tanítók és áltestvérek naponként dőzsölnek. Nem tudjuk, hogy ez mit jelenthetett. Erre több feltevés van:

1. A dőzsölés az általuk rendezett olyan rendszeres evés-ivás lehetett (tehát saját megszervezésükben és saját költségükre mulatoztak), amire másokat is meghívhattak, hogy ezzel mintegy csalogatóval magukhoz édesgessék a gyülekezet erre hajló tagjait.
2. Egy másik lehetőség szerint, mint felsőbb ismerettel rendelkező tanítók szívesen hívták magukat mások házához, hogy ott ingyen élvezzék a jószívű gyanútlan vendéglátók vendégszeretetét, ahogy erről pl. Martialis korabeli császár-udvari költő epigrammáiból is értesülünk,²⁶ aki maga is nagyon szívesen tolokodott a felsőbb rangban vagy gazdagabb módban élő családok ill. befolyásos emberek otthonába (reggelire, ebédre, vacsorára, ünnepélyekre), és ezért epigrammákat szerzett tiszteletükre. A hamis tanítók mohósága ott zabolátlan eszem-izomig mehetett – sőt felszabadult erkölcsiségükben gyalázatosságokra is vetemedtek, amivel később felháborodást keltettek, mivel extrém viselkedésük bántó volt, és már botránkoztatott.
3. Talán arra is kell gyanítanunk, hogy ezek a hamis áltestvérek a gyülekezet agapé-alkalmait is arra használták, hogy ott ingyen-kosztolók vagy potyamulatozók voltak. Miközben mások a közös étkezést komolyan vették, ők ezt komolytalan eszem-izomra használták. Nekik ez jó lehetőség volt a lakmározásra.²⁷
4. Ennél valószínűbb az (főleg Júdás levele szerint), hogy a gyülekezet úrvacsorai közösségét és az azzal együtt szervezett közös étkezéseket a hamis tanítók arra használták, hogy „magukat hizlalták”, vagy a 68. Zsoltár szerint: ott zabálódtak, miközben mások illedelmesen fogyasztották az elhozott vagy közösen elkészített ételeket. Ami ennél megbotránkoztatóbb és veszélyesebb, az az volt, hogy miközben a többiek ezt a fajta asztali közösséget szent dolognak tartották (amivel mértékletesen, komolyan kell élni), ők ezt kimondottan testi gyönyörűségnek tartották, és talán a görög *szümpozionok* szintjére akarták volna züllesztetni,²⁸ ahol a mulatozó férfitársaságot képzett, de szabad erkölcsű női hetérák szórakoztatták, és mindenféle kívánságukban rendelkezésükre álltak. A görög ἡδονή jelenthet gyönyört vagy élvezetet, amiben nagyfokú testi kielés érződik. Júdás levele szerint: a gyülekezeti *agapén* a testüket hizlalták, elégitették ki. Egy másik

²⁴ Az apostol ezt a képet tovább nem terheli, és nem latolgatja, hogy azért mennyire hasznosak is az állatok.

²⁵ Érdemes itt összehasonlítani még ezt a verset a Júdás 10. versével: *Ezek viszont káromolnak mindent, azt is, amit nem ismernek; amit pedig oktalan állatok módjára ösztönösen ismernek, abba belepusztulnak.* Ebből arra lehet következtetni, hogy eredetileg, az első forrás eléggé nyersen mutatja be a hamis tanítókat.

²⁶ Vö. ADAMIK Tamás (ed.), *Martialis: Válogatott epigrammák – Electa epigrammata*, Budapest, Magyar Könyvklub, 2001.

²⁷ A görög ige elég szarkasztikus: συνευωχούμενοι (συνευωχέομαι) - együtt lakmározni, dőzsölni, „zabálni”.

²⁸ Vö. Plátó, Szokratész vagy más filozófusok szümpozion-mulatozásait.

jelző szerint: ἐντροφῶντες voltak. Az ἐντροφάω - dőzsölni, kéjelegni, dobzódni jelentésével pontosan ezt a fajta viselkedést mutatja.

Ez a magatartás felháborító volt nemcsak rájuk nézve, hogy ezt tették a gyülekezeti szent cselekményekkel, hanem mert ilyesmire motiválták a hitben gyenge vagy a nem rég megtért gyülekezeti tagokat is. Az apostol szerint ez nagyon beárnyékolja a gyülekezeti alkalmak jelentőségét és áldását is. Nemcsak hogy zavaróan hat a viselkedésük, hanem kimondottan degradáló a belső tagok előtt, de a külvilág előtt is, amely esetleg nem tud különbséget tenni az őszinte és hamis hit között, ezért akár „orgiáknak” is minősítheti a keresztyén agapé alkalmait. Ezért mondja a levélszerző, hogy ezek a hamis testvérek σπίλοι και μῶμοι - szennyfoltok (σπίλος – szeplő, szennyfolt) és szégyenfoltok (μῶμος - szennyfolt, szégyenfolt) nemcsak a gyülekezeti agapé-alkalmakon, hanem az egész keresztyén közösségi életben is. A szerző itt egy finom szójátékot alkalmaz, amikor mondja, hogy a hamis tanítók viselkedése átverés, ámítás és megtévesztés: ἀπατή. Ennek megfelelő szójátékbeli szó az ἀγάπη. Mintha ezzel azt mondaná, hogy miközben a komoly keresztyének szeretetben élnek és étkeznek, addig a hamis tanítók viselkedése nem más, mint ἀπατή, vagyis színlelés, olcsó csábítás és átverés.

14. vers

A hamis tanítók testi orientációja nem takarható sokáig. Bizonyára a gyülekezetben kezdetben próbálhattak „szentnek” mutatkozni, de sokáig ezt ők sem bírták. A testi vágyak és erkölcsi romlottság erősebb volt színlelt jómodoruknál. Előbb-utóbb kiderült, hogy milyen szemekkel nézelődnek jobbra-balra a keresztyén gyülekezetben. Az apostol leleplezi őket, amikor mondja, hogy „szemük parázna vágygal van tele”. A szem (ὁ ὀφθαλμός) a zsidó és a keresztyén teológiában a kísértés első ablaka. Vagy ahogy Jézus mondja:… *Ha a te szemed gonosz...* Ha valaki mélyen bele tud tekinteni más szemébe, mélységeket, szomorúságot, kiégést, komolytalanságot vagy éppen bujaságot láthat meg benne. Az apostol ezt megfigyelhette. Úgy néz ki, hogy ezek szerint a levélíró személyesen is ismerhette ezeket a hamis tanítókat? Lehet. Állítása bizonyára nemcsak találgatás, hanem igaz. Sőt, annyira igaz, hogy azt mondja róluk: szemük tele (μέστος) van ezekkel az érzületekkel. A paráznaságot itt az apostol a görög ἡ μοιχαλῖς szóval jelöli (parázna asszony, parázna faj/nemzedék, házasságtörő hajlam). Féktelen testi vágyak hajtják ezeket az embereket, amilyenek a libertinistákra voltak jellemzők. Nincs bennük semmi gát, semmi szégyenérzet. Mintha a testet megvetnék a jó erkölcsökkel együtt, és csak az élvezeteknek élnének, a magasabb szintű (gnosztikus) tudásnak és az isteni származású léleknek. Az apostol azonban ezt a fajta viselkedést egyértelműen bűnnek titulálja, és mondja, hogy abban korlátlanok, telhetetlenek (ἀκατάπαυστος -vég nélkül való, telhetetlen, megnyugvás nélküli). A paráznaság azonban nem társ nélküli bűn. Ezért a keresztyének között keresik a megfelelő partnereket – embereket, akik erre veendőek. El kell őket csábítaniuk. A csábítás történhet kecsegtető ajánlatokkal, ártatlannak tűnő csapdákkal, vagy olyan kegyes beszédekkel, amivel fel akarják oldani a gyanútlan emberek lelkiismeretét. (Minden emberben van bizonyos erkölcsi sorompó, vagy illemtüsző, ami mint kapu nyílik-záródik. A hamis tanítók ezt akarták az emberekben feltörni, az érzékszerveket bennük kiégetni, hogy ne védekezzenek, vagyis ne ellenkezzenek, és ne álljanak ellen, amikor majd fel akarják használni őket rút céljaik elérésére). Persze nem mindenkire hathatott cselszövésük. Az állhatatos és hitben meggyökerezett emberek ellenálltak. De voltak állhatatlan lelkek is, akik engedtek a csábításnak, és velük együtt úsztak az erkölcstelenségbe. Az „állhatatlan” minősítés görögül ἀστήρικτος - meg nem támasztott, állhatatlan, meg nem szilárdult. Olyan embert jelent, aki még nem erősödött meg a hitben, és pedig az idő rövidsége miatt (mert csak nem rég tért meg és kereszteselkedett meg), vagy a „lassú lelki növény” miatt (a visszahúzó erők miatt). Esetleg olyan naivak (hiszékenyek, óvatlanok) voltak, hogy könnyű volt prédául ejteni őket. A hamis tanítók viszont ravaszok, edzettek (γυμνάζω) a hamisságban, a kapzsiságban (ἡ πλεονεξία - kapzsiság) és a vadászatban. Az ilyenek működése a gyülekezetekben tényleges átok (ἡ κατάρα). Nehéz kiszorítani őket a gyülekezetből, de az áldozataiknak is nehéz kikerülni a hálóból. Ugyanakkor teológiailag minősítve őket, a levélszerző meggyőződése, hogy mint átok emberei, eszkatológiai átok áldozataivá válnak maguk is. Az istengyermeki állapotra (τέκνα θεοῦ: 1Jn 3,2) ők nem jutnak el.

15–16. vers

Világos, hogy aki ebbe az állapotba kerül, az nem jár egyenes úton. A hamis tanítók ezt elhagyták (καταλείπω). Az apostol azt akarja, hogy ezt mindenki tudja és lássa. Egyszerűen eltévelyedtek (πλανάομαι). Most az apostol ennek állítására felhoz egy ószövetségi példát: a Bálám, Beór fiának az esetét, aki rút nyereség érdekében addig spekulált, hogy végül elment megátkozni Isten népét egy pogány király pénzéért-kedvéért (vö. 4Móz 22,4-35). Az apostol szerint Bálám a gonoszság bérét szerette (μισθόν

ἀδικίας ἠγάπησεν). Ez lett a veszte. Illetve Isten megintette őt ezért saját igavonó állata (szamar) által, amikor az megszólalt emberi hangon (4Móz 22,35). Isten próbálta gátolni Bálámot esztelenségében (ἡ παραφροῦνία), amire saját kapzsisága hajtotta őt. Hogy Bálám megakadályozása hogyan történt, és Isten mennyire tudta meggátolni (κωλύω), ill. megakadályozni, vagy legalább megfékezni a prófétát bűnében, a levélíró nem részletezi. Talán ebből a példából nem kellene arra következtetni, hogy Bálám egyáltalán hamis prófétának számított volna az apostoli keresztyénségben. Hiszen végül, mint Isten inspiratív szolgája prófétai kijelentést tett a messiás érkezéséről, ami fontos volt Jézus Messiásként való megítélésében is.²⁹ Az itt felhozott példa csak arra szolgál, hogy a szerző rámutasson: Isten népének történetében már előfordult, hogy meg akarták rontani – saját köreik belül, de Isten leleplezte a hamisságot cselekvőket, és segített népén.³⁰ Ugyanezt próbálja a levélíró tenni a hamis tanítókkal a saját környezetben.

17. vers

A következőkben az apostol folytatja a hamis tanítók állapotának leírását, további metaforákat használva. A 2Pt szerzője két hasonlatot használ, Júdás levelének írója négyet. A mi szerzőnk kihagyja a „bolygócsillagok”, a „gyümölcstelen fák”, a „tenger megvadult hullámai” metaforáját. Ehelyett használ egy újat (víztelen források), és egy átdolgozottat (kődfoszlányok). A víztelen állapothoz nem a fellegeket kapcsolja, hanem a forrásokat. Viszont a fellegekből alkot kődfoszlányokat, ill. a „szél sodorta” helyett a „forgószelet” látja alkalmasabbnak.

A 2Pt író teológusa által használt mindkét kép gyakori előfordulása a bibliai és kánonon kívüli zsidó, vagy más ókori irodalomban.³¹

1. Az első kép arra vonatkozik, hogy a hamis tanítók olyanok, mint a *víztelen források* (πηγαὶ ἄνυδροι). Olyan embereket jelképez ez a hasonlat, akik kívülre mutatják, mintha sok friss víz lenne bennük, de a forrás mélysége nem jelent értéket, csak kongást. Nincs rosszabb látvány, és nagyobb csalódás, mint a szomjazó ember vagy állat számára a nagy hőségben víztelen forráshoz érkezni. Olyan a hamis tanító, aki nagy fellengzős szólamokat hangoztat ugyan, de a lelkileg vágyakozó-szomjazó embert megcsalja – nem tud neki friss lelki élő vizet adni.

2. A másik kép pedig a *forgószeletől sodort kődfoszlányokról* beszél: ezek is haszontalanok az ember számára, ezért nekik a sötét űr lesz a helyük – oda sodorja őket a szél. Ugyanez a sorsa azoknak a hamis tanítóknak, akik nem adnak élő vizet, hanem ködösítik az igazságot, eltakarják a világosságot (napot), ezért őket is elhajtja Isten szele a sötétség homályába (ὁ ζόφος - sötétség, homály, piszkos hely) – ez van nekik fenntartva örök helyül.

A levélíró ezekkel a negatív képekkel a hamis tanítók elvettetését és sötét eszkatológiai sorsát akarja érzékeltetni – elége apokaliptikus képekkel, amelyeket akár az ókori bölcsességirodalomból is meríthetett, ill. elődje, aki a közös apokaliptikus forrást alakította ki, ahonnan a Júdás levele is merít.³²

18-19. vers

A hamis tanítók működése az apostol szerint többek között abból áll, hogy amit beszélnek és tanítanak, az üres, fellengzős szólamoknak felel meg (ὑπέρογκος- duzzadt, felfúj, büszke). Szavaikkal és tanításukkal csak ámítanak, és igazán nem Krisztust tanítják, és céljuk nem az, hogy Krisztushoz, mint megváltó Úrhoz vezessék a lelkeket, hanem az, hogy a gyülekezetben engedelmeskedjenek nekik, hogy aztán annál gátlástalanabban elégtételt ki testi vágyaik. Erre két kifejezést használ: a feslettséget (ἀσελγεία) és a testi vágyakat (ἐπιθυμία σαρκός). Erősen szexuális hangzású szavak, ami mögött romlottság és szomorú erkölcstelen gyülekezeti gyakorlatok állhatott. Hogyan juthattak az egyházban idáig? Hogyan hagyták magukat az emberek megtéveszteni? Vagy ennyire erkölcstelenek voltak az ókori állapotok nemcsak a társadalomban, hanem általában az egyházban is? Bizonyára nem. A levélíró elég keményen ír a hamis áltestvérekről, és lerántja róluk a leplet. Hangoztatja, hogy a hamis tanítók csábítják (δεδάξω) feslett életükkel a gyenge lelkeket. Az ὀλίγως-nak itt két jelentősége is érdekes: 1. mértékhatározó: *keveset, kicsit* = jutottak el a hitben azok, akik ráfanyalodnak a lépere, és romlásba mennek a hamis tanítók után. 2. időhatározó: *nemrégén*,

²⁹Vö. Georg FOHRER, *Geschichte der israelitischen Religion*, Berlin, W. de Gruyter, 1969, 358.

³⁰Anton VÖGTLE, *Der Judasbrief – Der zweite Petrusbrief*, EKK XII, Benzinger-Neukirchener Verlag, 1994, 204-205.

³¹Walter GRUNDMANN, *Der Brief des Judas und der zweite Brief des Petrus*, THK NT 15, Berlin, Evangelische Verlagsanstalt, 1974, 99

³²Érdemes összehasonlítani a két forrást. Jud 12-13: Olyanok, mint a szél sodorta, **víz nélkül való fellegek**, mint az ősz végi **gyümölcstelen fák**, amelyek gyökerestül kiszakítva kétszer hálnak meg; mint a **tenger megvadult hullámai**, amelyek saját szegyenüket tajtékosszák, **bolygócsillagok**, akikre az örök **sötétség homálya** vár. 2Pt 2,17: Ezek **víztelen források**, forgószeletől sodort **kődfoszlányok**, akiknek a **sötétség homálya** van fenntartva.

rövid idő előtt, alig jutottak hitre, és még nem volt idejük megerősödni (friss hívők), ezért nem tudnak még a hit dolgában tájékozódni. Az erkölcstelenséggel pedig nem tudnak mit kezdeni.³³

A hamis tanítók a hatást azzal fokozzák, hogy állítják: szabadok lesznek tréningjeinek az alanyai, mert felszabadulnak a görcsöktől, a belső fékektől, a szégyenérzéstől, ill. a lelkiismeret-furdalástól. Ha rájuk hallgatnak, akkor átélhetik a feljebbjutás gyönyöreit. Milyen szabadság ez? A tompa lelkiismeret és vak érzékek szabadsága? Ténylegesen azonban az apostol azt mondja: *Szabadságot ígérek nekik, bár maguk a romlottság szolgái.* És aztán ehhez egy ókori szólásmondást is használ: *mert mindenki rabja lesz annak, ami legyőzte.* A hamis tanítókat legyőzte a test, a féktelen gyönyörhajtás, a kicsapongás, és a bomló életszemlélet – erkölcsileg és vallásilag is. Mit tudnak nyújtani a gyülekezet gyenge tagjainak? Csak a romlást.

20–22. vers

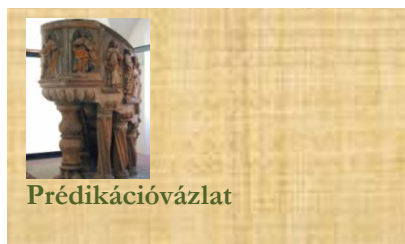
Most az apostol némi háttérinformációt is ad a hamis tanítókról. Azt mondja róluk, hogy olyan emberek voltak, akik valami módon találkoztak Krisztus kegyelmével és szeretetével. Valószínűleg a gyülekezet talaján, ahol most rombolnak. Megismerték az Urat és Jézus Krisztust, mint Üdvözítőt. Tehát kegyelemben részesültek. Lehet, hogy átestek a katechumenátuson, vagyis a keresztlési előkészítésen, s meg is kereszteltek. Hogy a levélírónak volt-e köze hozzájuk, vagy tán maga is segített gyülekezeti befogadásuknál, nem lehet tudni. De hogy Krisztust „Krisztusként” ismerték meg (ἐπιγνώσις), az tény. Sőt, azt is lehet tudni róluk, hogy átéltek bizonyos megtisztulást,³⁴ amiben megszabadultak a világ fertelmeitől.³⁵ Ez az ő korábbi életükre volt jellemző. Lehet az is, hogy a gyülekezet talaján bizonyos exorcizmus is gyakorlatban volt az olyanok megszabadítására, akik nagyon mélyen voltak a világ fertelmeiben. De a szabadulás és az igazság megismerése (a kegyelem megtapasztalása) után visszacsúsztak a régi állapotba, és ismét belekeveredtek a korábbi életük csúnya bűneibe-szokásaiba.³⁶ Kérdés, hogy ebbe az állapotba azért kerültek, mert gyengék voltak a hitben, vagy közrejátszott a ki nem tisztult szív törvényszerűsége... Vagy már eleve számításokkal jöttek a gyülekezetbe, és végre elérték, amit akartak...

³³ Gondolhatták, hogy a keresztyén hithez ez is hozzátartozik? A pogány kultuszokban ugyanis ez általános szokás volt: minél „szentebb” akart valaki lenni, annál vadabb beavatást végeztek vele, aminek fontos eleme volt az olykor elég brutális szexuális gyakorlat is (a barlangokban ehhez használták a dobokat, hogy a fiatal nő, „áldozat” kiabálását ne lehessen hallani, ugyanakkor ezzel fokozták az érzéki extázist, egészen ájulásig fokozódó állapotig).

³⁴ Ez lehet valamilyen beavatási gyülekezeti ceremónia, ami összefügghetett a keresztséggel, vagy igazi lelki katarzissal.

³⁵ Et jelzi a görög τὸ μίαισμα: 1. firtelem, undokság (trágya). 2. gaztett, szégyenfolt, szörnység.

³⁶ Vö. Péld 28,13.17-18.



Prédikációvázlat

1. Hamis és igaz tanítók

A hamis próféták és hamis tanítók mindig is beárnyékkolták az egyház életét. Az igaz evangélium mellett hamar feltűnik a hamis, elferdített evangélium, mint ahogy az igazság mellett hamar feltűnik a féligazság vagy elferdített igazság. Olykor fájdalmas küzdelem színtere lesz az egyház vagy egy-egy közösség. A hamis tanító önmagának dolgozik, saját hasznát keresi, önmagát tolja előre. Áldást ígér, de romlást hoz, és rombolást végez. Az igazi tanító Krisztus embere, Krisztusnak él,

Krisztusnak szolgál, Krisztus lesz benne naggyá. Ő pedig alig látszik mögüle. Nem is akarja. Egyetlen vágya: Krisztus dicsősége és az egyház épülése. Ebben nem ismer kompromisszumot.

2. A hamis tanítás csapdája

A hamis tanítás egyszerűen „felfalja” az embereket, akik ebbe belecsavarodnak. Sem létük, sem tanításuk nem lehet hiteles. Aki rossz útra tér, annak gondolatai is rosszul működnek. Nem működik az ún. bűnkontroll sem, és az ilyen nem tudja helyesen, igazságnak és valóságnak megfelelően megítélni önmagát sem.

3. Szép szavak

A hamis emberek tudnak szépen beszélni, csak csúnyán élnek, és csúnyán végzik. Rossz, amikor ez az egyházban történik. Pedig az egyház sem mentes a hamis emberektől. Sőt: olykor nagyon sok „szépbeszédű” tanító nyomul előre, követelve szót és figyelmet. A szép beszéd ámit és altat. Deformál és manipulál. Görbe utakra visz. De szép szavakból nem lehet sokáig élni, boldog célba érni. Egyszer kiderül, hogy az egész csak lelki „puffancs”. De hány és hány ember lelki érzéke sérül meg ezen, és eltévelyedik. Mert a szép (hamis) szavak nem lakatnak jól, hanem kifosztanak.

4. Az ítélet

Sok ember nem hisz az ítéletben. Mert nem felel meg nekik. Könnyebb – gondolják – úgy élniük, ahogy tetszik, de számonkérés és felelősségre vonás nélkül. Pedig az ítélet fenntartva készen van ellenük! Isten igazsága ezt követeli. Ha tudnák, és komolyan hinnék az emberek, hogy egyszer minden gonosz dolgukról számot kell adniuk Isten ítélőszéke előtt, talán jobban meggondolnák, amikor a gonoszság útjára térnek, hogy mindezt egyszer Istennek meg kell magyarázniuk. És nem fogják tudni magukat kibeszélni. Akkor már csak a szégyen, késő sajnálat, büntető szenvedés és kárhozat marad. Akkor már késő lesz jajgatni: „Mért tettem...?”

5. Szeretet és ítélet

Vannak utak, amelyek rossz felé vezetnek, de nehez róluk visszahívni az elvakított és elámitott vándorokat. Pedig a végnél a pusztulás szakadéka tátong. Isten mentő szeretete nem nézheti tétlenül, hogyan pusztulnak el a lelkek. Hogy ne legyen késő, elébe megy ezeknek, hogy megtérjenek: Az egyik karja a szeretet, a másik az ítélet. A szakadék széléről azzal a karjával szorítja magához a tévelygőt, amelyik akkor jobban hat. Szeretet és ítélet – mindkettő Isten mentőöve, amivel magához öleli a bűnöst.

6. Isten „előre hozott” ítélete

Vannak fák, amiket könnyű faragni, és vasak, amiket könnyű hajlítani. De nem mindig ilyen könnyű helyzet. Ezért a fafaragó sok kis és nagy késsel rendelkezik, szorítva a fát a nagy esztergapadra; és a kovács is sok kis vagy nagykalapáccsal ütlegel, miközben szítja a tüzet és puhítja a vasat. Mert a művelet mögött az alkotó ész és akarat áll. Isten sem tehet mást, minthogy erős kézzel és szerető szívvel vigye véghez mentő akaratát. Előre hozza a vésést, hajlítást és alakítást, mert az utolsó napon már minden odaveszett. Az „anyag” ezt ítéletnek veszi, de Isten szíve ezt „mentésnek” hívja.

7. Üres, színlelt élet

Mindenkinek rossz, ha átverik őt. De néha ez azért is történik, hogy ugyanezt ne tegye ő másokkal. Rossz, ha a források víz nélkül vannak, ha a fellegek nem hoznak esőt, ha a csillagok nem fénylenek éjjel, vagy a nap nappal hideg fényt áraszt. Hiába a nevek (forrás, felleg, csillag, nap): azok mást mondanak, és mást mutat a jelen valóság (szomjúság, szárazság, sötétség, hideg). Milyen rossz, amikor a hitben való élet is ilyen: a szavak hangzatosak (szeretet, jóság, alázat, készség, őszinteség, reménység), de a valóság zord (gyűlölet, gonoszság, gőg, irigység, hamisság, bosszú). De mindenki rabja lesz annak, ami legyőzte.

8. A visszaesés és kapaszkodás

Könnyebb lefelé csúszni, mint fölfelé kapaszkodni. Mégis a teljes élet fent van, nem lent. Fent fény van, lent sötétség. A virágok, növények és fák is felfelé kapaszkodnak, hogy minél közelebb legyenek a naphoz, vagy legalább olyan irányba forduljon a fejük (napraforgó), ahonnan érzékelik az éltető fényt. Jézus is felfelé segít minket: közelebb magához, az Atyához, a mennyhez. Mégis visszacsúszunk: néha ezért, mert sötét dolgokra vágyik a szívünk, amit még nem adtunk át teljesen az Úrnak. Máskor meg lenyomnak a súlyok, amiket nem osztottunk meg az Úrral. És van, amikor a bánat vagy fájdalom elmerévíti kezünket, hogy ne tudjunk felfelé kapaszkodni az Úr kezébe. Néha nem marad más, csak a szorongó szándék és fájó vágy: újra felfelé menni. Ez is lehet egy pont, ahonnan visszafelé lehet indulni, hogy ne maradjunk abban, ami lehúzott. Mert a fény és élet csak fent van, az Úrnál...